

קונטרס בירור הלכתי בעניין בחירת נשים למשרות ציבוריות

נכתב ופורסם בעזה"ת טבת תשע"ה

עמוקים. (כן ראה בשו"ת שרידי אש חלק א סימן קנו "הוכחתי, כי מצד הדין אין שום יסוד לאסור את הבחירה") (שו"ת שרידי אש חלק א סימן קלט).

הזמן יבוא ויכריע?

כדברי הגרי"י וינברג, שלוש שיטות בדבר. יש האוסרים נשים להשתתף בבחירות, לבחור ולהיבחר ובכללם רבני ארץ ישראל, וכן החפץ חיים והגר"ח עוזר, יש שהתיר לבחור ולהיבחר (הרב מאיר עוזיאל), ויש מי שהתיר לבחור ואסר להיבחר (הגר"צ הופמן) וכן מנהגנו. אלא שהגרי"י וינברג לא חפץ להכריע והותיר את הדבר שיוכרע ביום מן הימים. אכן נהגו העולם כדברי הגר"צ הופמן עד היום הזה. השאלה היא אם לא הגיע הזמן לשוב ולדון אם נוכל להתיר לנשים אף להיבחר. לכאורה צודקים האוסרים כדברי הגרי"י וינברג הן מדברי מדרש ספרי שממנים מלך ולא מלכה, הן מדיני צניעות. מדוע אם כן סבר הרב עוזיאל להתיר ומדוע סבר הרב וינברג שהזמן יבוא ויכריע.

אכן כתב הרמב"ם בהלכות מלכים ומלחמות,

לפני ששים וארבע שנים, בחנוכה תשי"א הטיב הגרי"י וינברג זצ"ל לאחר מתלמידיו בארץ ישראל אשר שאלו על בחירת נשים. השואל רצה לדעת אם מותר לנשים לבחור ולהיבחר. הרב וינברג ענה לו תשובה קצרה שאין הכרעה בצידה:

על דבר שאלתו בבחירת נשים. הג"ר ד"צ הופמן ז"ל התיר את הבחירה האקטיבית ואסר את הבחירה הפאסיבית. אולם רבני א"י וכן בעל ח"ח ז"ל והגר"ח ע"ז לועוד, אסרו גם הבחירה האקטיבית, והרב הראשי עוזיאל בספרו משפטי עוזיאל מתיר את הבחירה לבחור ולהבחר גם יחד, ולמה לי לתקוע א"ע במקום מחלוקת של האוסרים ומתירים, נניח הדבר לזמן שיבוא ויכריע. להאוסרים יש טעם מוסרי, שזהו נגד הצניעות שאשה תעסוק בענייני ציבור וקהל, גם מביאים ראי' מספרי שופטים, קנ"ז: "מלך, ולא מלכה", וכן מברכות מ"ה, א: נשים ועבדים וקטנים אין מזמנין עליהם, שאין חברתם נאה. וכן במגילה כ"ג, א: אשה לא תקרא בתורה מפני כבוד צבור, עי"ש. ויש לדחות ולפלפל, אבל אין תועלת בפלפול כי יש בזה טעמים יותר

קבלה. שעל ידי הבחירות מכריע רוב הקהל את דעתו הסכמתו ואמונו לאותם הנבחרים, שהם יהיו באי כחו לפקח על כל עניניהם הצבוריים, ועל זה אפילו הרמב"ם מודה שאין כאן שום שמץ של אסור, וכן מצאנו להר"ן ז"ל (במס' שבועות ריש פ"ג) דכתב: והא דכתיב גבי דבורה - והיא שופטת את ישראל, לאו שופטת קאמר, אלא מנהגת, ואף על גב דאמרינן בספרי: שום תשים עליך מלך ולא מלכה, התם לא מנו אותה אלא היו נוהגין על פיה, ואי נמי שופטת ודנה היתה שהיו מקבלים אותה כדרך שאדם מקבל אחד מן הקהובים. (שו"ת משפטי עוזיאל כרך ד - חושן משפט סימן ו)

כדברי הרב עוזיאל סבר הרב וינברג, שאין דין משימות שבזמן חז"ל למינוי לבית נבחרים או לועד קהילה, שכן באלה בוחרים הציבור עצמו ולנבחר לאמוענקת סמכות ושררה. כדברים האלה פסק גם גדול פוסקי הדור הקודם הגאון ר' משה פיינשטיין זצ"ל. הוא נשאל אם מותר למנות אשה להשגחת כשרות. הגר"מ פיינשטיין התיר משום שלדבריו אין זו שררה אלא עדות ונאמנות ואין במשגיח כשרות מדין "כל משימות" כל זמן שהחלטות הכשרות מוטלות על הדב ולא על המשגיח (שו"ת אגרות משה יורה דעה חלק ב סימן מד). נראה שגם הגר"ח עוזר והחפץ חיים לא חלקו על דברים אלה. עיקר איסורם נבע מדיני צניעות. צריך גם להוסיף את דברי הגר"מ פיינשטיין על החשש שמינוי אשה לדברים המותרים תגרום למינוי לדברים האסורים:

ומה שמבררין הדין דאשה כשרה חושבין למכשול וברור שאם יזדמן באיזה מקום שרוצים למנות לאיזה מינוי רק או איש שהו"י כופר ובעל עברות או אשה כשרה ואי אפשר לפעול שלא ימנו שום אחד מהן אלא איש כשר, שודאי צריך לסייע שימנו את האשה הכשרה ולא את האיש הכופר והרשע. ולכן רק דבר הבל הם ולא מיראת שמים דברו זה ופלא על כתר"ה שחשש לדבריהם (שו"ת אגרות משה יורה דעה חלק ב סימן מה).

פרק א, הלכה ה: "אין מעמידין אשה במלכות שנאמר מלך ולא מלכה. וכן כל משימות שבישראל אין ממנים בהם אלא איש". לכאורה מקור הרמב"ם הוא ספרי (דברים פרשת שופטים פיסקא קנו) "מלך ולא מלכה". אך מנין לרמב"ם להקיש ממלכה על כל משימות שבישראל? רבים תמהו מהו מקור הרמב"ם להלכה זו, ואף מגדולי הראשונים חלקו על הרמב"ם (רש"י, תוס', הרא"ש, הר"ן, הרמב"ן ולדעת הגאון ר' משה פיינשטיין גם הרשב"א, עיין שו"ת אגרות משה יורה דעה חלק ב סימן מה). המבי"ט בספרו "קריית ספר" סובר שדברי הרמב"ם מכוונים להלכות מלכים בלבד. כיון שהלכות רבות בהלכות מלכים נלמדו מן הכתוב "שום תשים" - "שתהא אימתו עליך", לימוד שלומדים ממנו הלכות רבות הנוגעות לכבודו של מלך, ולכל מיני מנהגי יראה שצריך לנהוג בפניו ולגביו, כותב הרמב"ם שלגבי אשה לא ינהגו מנהגים כאלה. ממילא נלמד מדברי ה"קריית ספר" שבמשימות כאלה שאין בהן יראת מלכות, אין איסור למנות אשה. ואכן במדינה דמוקרטית שבה כל נבחר הוא משרת ציבור ולא ניתנת לו סמכות שיש בה מורא, ניתן היה להקל ולאפשר לנשים להיבחר.

ואכן כך סבר הרב מאיר עוזיאל זצ"ל. לדבריו אין לדחות את דברי הרמב"ם על פי דחיות של מה בכך, ואף אם אין מקורו ברור לנו (וכך כתב הגר"מ פיינשטיין שם: "ובודאי למעשה יש להחמיר כשיטת הרמב"ם ודעימיה כיון דפלוגתא דרבוותא הוא"). אולם לדבריו, הרמב"ם לא עסק כלל במינויים של בחירה לבית נבחרים:

מינוי או קבלה, סמכות או שררה

ואם עדיין הלב מהסס בדבר, ובאמת שכן צריך להיות ולא לדחות הספרי ופסק הרמב"ם בהוכחות ודיוקים כל שלא מצאנו מפורש נגד דעתם, בכל זאת יש מקום להכשיר בחירתם מטעם אחר, והוא: שלא נאמרה הלכה זאת אלא במינוי הנועשה ע"י סנהדרין, אבל בשאלתנו אין כאן מנוי אלא

וכפיפה אחת לשם עבודת הצבור, שהיא עבודת הקדש, מרגילה לעבירה, ומביאה לידי קלות ראש, וכל ישראל האנשים והנשים קדושים הם, ואינם חשודים בפריצת גדר הצניעות והמוסר. ואל תשיבני ממה שאמר חכמים: בראשונה היו נשים מבפנים ואנשים מבחוץ, והיו באים לידי קלות ראש, והתקינו שיהיו נשים יושבות מלמעלה ואנשים מלמטה (סוכה נ"א), שלא נאמר זה אלא בכנסיה המונית גדולה של כשרים ופרוצים יחד, ובכגון זה חוששים למעוטא דפרוצים, וביותר בהיותם עסוקים בשמחה ויצר הרע שולט בהם, אבל בכנסיה של נבחרים לא נאמר דבר כזה לעשות את נבחרי העם לפרוצים בעריות, ולא תהיה כזאת בישראל.

לדברי הרב עוזיאל, בעסק הרבים אין לחשוד בנבחרי ציבור שיהגו פריצות ויפרצו את גדרי הצניעות ברבים. ואף שאין אפוטרופוס לעריות כיהוה, אין מביאין ראייה מן היוצא מן הכלל.

מניעת חילול שמיים

בסיכום, נראה שהגיעה השעה להתיר את בחירת הנשים הפסיבית. שאלה של שררה אין במינוי חברת כנסת שכן תפקיד חברות בכנסת הוא למלאות את רצון הציבור ולא להפעיל את סמכותן. על אחת כמה וכמה במפלגות חרדיות שבהן הכל נעשה על פי החלטת גדולי הדור, שבהן חבר הכנסת איננו מביע את דעתו האישית, אלא את דעת גדולי הדור ומוריו ואת רצונם. מבחינת דיני צניעות, אף כאן יש להתיר. בזמן שבו נשים מנהלות בתי ספר, ארגונים גדולים וצרכי ציבור והכל בהיתר ובהסכמת גדולי ישראל, אין מניעה שישבו אף בכנסת. יש להוסיף שכיוון שנעשה הדבר למקובל, יש באי בחירת נשים משום חילול שם שמים. ראוי שנקבל זאת על עצמנו על פי הוראות רבותנו ועל פי כללי הצניעות מאשר שיכפו זאת עלינו הר כגיגית והפך מכללי הצניעות וההלכה. ואם הדבר יגרום להגברת כוח התורה בארצנו, אסור למנוע את בחירתן.

אם הגיע הזמן בו אנו נדרשים למנות נשים ובעזרתן יגדל כוח התורה בארץ ישראל, נראה שעדיף להקצות מקום לנשים כשרות מאשר שבמקומן ייבחרו אנשי דלא מעלו. זו גם הסיבה שהגרי"י וינברג סבר שנניח הדבר לזמן שיבוא ויכריע, ולא התיר את היבחרות הנשים. לדבריו במינוי נשים יש בעיקר שאלה על פי דיני צניעות (וכן ראה שרידי אש, חלק א' סי' קנו), כפי שכתב הרב עוזיאל זצ"ל שם:

סוגיית הצניעות

אולם עדין נשאר מקום לפקפק ולומר, שאמנם מצד ההלכה מועלת הקבלה ויכולים לבחור בה מדין קבלוה עליהם, אבל מצד המוסר וגדר הצניעות, אולי יש איסור בדבר. ויפה כתב הרה"ג המחבר יצ"ו כי המוסר והתורה הם דבר אחד וגם בזה יש לומר שאחר שלמדנו שלא אסרה תורה אלא בדרך מנוי, מזה יוצא שאין לאסור משום פריצות, ולו היה מקום לאסור מפני הצניעות לא היתה התורה מתרת. ובכל זאת כדי להיות מתונים בדין נתבונן על הדבר גם מנקודת השקפה זו, ונראה, אם בכגון זה יש חשש לפריצות.

אלא ששאלות של צניעות נידונות על פי הזמן והמקום וכדברי המהר"ם אלשקר תשובה לה'. מה שו"ס: בזמן חז"ל ובזמן הפוסקים הנ"ל כאשר נהגו נשים שלא לצאת מביתן איננו נוהג בימינו כאשר נהגו לעסוק במשא ומתן ולנהל עסקים וכדו'. וכך כתב הרב עוזיאל שם:

הסברא נותנת לומר דבכל כנסיה רצינית ושיחה מועילה אין בה משום פריצות, וכל יום ויום האנשים נפגשים עם הנשים במשא ומתן מסחרי, ונושאים ונותנים, ובכל זאת אין שום פרץ ושום צוחה. ואפילו היותר פרוצים בעריות, לא ירהרו באיסור בשעה שעוסקים ברצינות במסחרם. ולא אמרו רבותינו אל תרבה שיחה עם האשה (אבות א' ה) אלא בשיחה בטלה שלא לצורך, ושיחה כזאת היא הגוררת עון, אבל לא שיחה של כוח בענינים חשובים וצבוריים; ואין הישיבה במחיצה

תשובות שנתקבלו מאת הגר"ח קנייבסקי שליט"א בעניין מינוי נשים לדירקטוריון והשלכות על שאר מינויים ציבוריים

מאת הרב שמואל ברוך גנוט

מח"ס משנת תפילין, שלהי דקייטא, ויאמר שמואל

מתוך מאמר נכתב לפני שנה וחצי, ולא עסק בנושא הפלומוס על בחירת נשים חרדיות לחברות כנסת. אלא על מינוי אשה לחברת דירקטוריון.

ואכן שאלתי את מו"ר מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א כיצד ממנים נשים למנהלות בתי ספר וכד', והשיב: "מה ששייך לנשים מותר", ובדבר מינוי אשה לחברת דירקטוריון, השיב מרן שליט"א: "כנ"ל". וזה תמוה, כיון שזה מינוי השייך גם לאנשים ושרתו היא על האנשים. ואמנם לאחר הבירור הוברר לי שהמדינה מחייבת למנות אשה אחת לפחות לכל דרקטוריון, ואמר מרן שליט"א שאחר שכך קבעה המדינה, אזי ראוי למנות למינוי זה אשה מאנ"ש. ואולם בעניותי לא הבנתי, שמדוע אם המדינה החליטה למנות אשה לשררה כנגד רצון התורה, אנו צריכים לפעול בפועל כך ולמנות בעצמנו אשה למשרה זו, וצ"ע. והשיב לי מרן שליט"א בכת"י: "פוק חזי מאי עמא דבר".

כמו"כ יתכן שחבר דירקטוריון אינו נחשב לשררה ממשית. בהגדרת המושג באנציקלופדיה נכתב כך: "חברי הדירקטוריון אינם ממונים על ניהולה השוטף של החברה, שכן לשם כך קיים מנהלה הכללי של החברה. הם עוסקים בגיבוש האסטרטגיה של החברה ומפקחים על פעילותו של מנהלה הכללי". מלבד זאת יתכן שלמרות הפיקוח הממשלתי ההדוק על חברת המים בערי ישראל, מ"מ הפרטה הכלכלית בתחום מחשיבה את החברה כחברה פרטית, בה ניתן למנות אשה לשררה, כדברי האגר"מ הנ"ל.

עוד שאלתי את מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א מדוע השו"ע מזכיר את איסור מינוי גרים לשררות ומשימות ולא מזכיר כן לגבי נשים, וכפסק הרמב"ם. מרן שליט"א כתב לי כך: "הוא פשוט". ובעניותי לא הבנתי מדוע הלכה זו פשוטה, עד כדי שהשו"ע לא היה זקוק לכותבה. ובפרט שהגרי"פ פערלא ז"ל (על הסמ"ג, ח"ג דף קיח) הוכיח שהראשונים בשבועות (ל, א) ס"ל שמתור למנות אשה לשררות ומשימות, וכן האגר"מ (שם) כתב שרש"י, תוס' והחינוך סברו דלא כהרמב"ם, וכ"כ בשו"ת משנה הלכות (ח"ז רנד). וא"כ אפשר דאדרבה, דהשו"ע השמיט הלכה זו משום שסבר שאשה רק אינה יכולה למלוך, אך יכולה להתמנות לכל מינוי ושררה, וצ"ע.